

4. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / наук. ред. Хавронюк М.І., К.: Ваіте, 2018. 472 с.

5. Зауваження Головного юридичного управління до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=6625.

НИКИФОРОВА

Олена Анатоліївна,

доцент кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат біологічних наук, доцент

ЛОПАЄВА

Олена Миколаївна,

старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СЛУЖБОВА ОСОБА ЯК СПЕЦІАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ КОРУПЦІЙНОГО ЗЛОЧИНУ

Кримінальний кодекс України визначає термін «службова особа» як окремий суб'єкт злочинів і вказує на характерні ознаки, які можуть використовуватись для позначення такої особи. Йдеться про статтю 18 ККУ, а саме частину 3 і 4 [1, с. 95-96].

Законодавці розділили таких суб'єктів на два типи: «національні» і «іноземні». Частина 3 вказує, що до службових осіб, як суб'єктів злочину, ККУ включає:

1. осіб, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування;

2. осіб, які постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій;

3. осіб, які виконують функції службової особи за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною

службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Також ККУ вказує, що службовими особами як суб'єктами злочинів визнаються «іноземні» суб'єкти кримінального кодексу: посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства); іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому; посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені); члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна; судді і посадові особи міжнародних судів.

Якщо ж оглянути текст Кодексу загалом, то варто вказати на те, що існують спеціальні зауваження щодо окремих видів злочинів, що частково уточнюють, а іноді суттєво звужують суб'єктів злочину – службових осіб – у разі конкретизації злочину. Це помітно під час аналізу статей Особливої частини ККУ. Наприклад, є спеціальне визначення поняття службової особи щодо статей ККУ, де передбачено відповідальність за вчинення корупційних правопорушень:

– у статтях 364 (Зловживання владою або службовим становищем), 368 (Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою), 368-2 (Незаконне збагачення – стаття визнана КС неконституційною 26 лютого 2019 року), 369 (Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі) службовими є особи, які повністю визначаються суб'єктами кримінального правопорушення у відповідності до статті 18, але тільки в аспекті «національних» суб'єктів;

– у статтях 364, 368, 368-2, 369 суб'єктами злочинів є керівники і інші службові особи державних та комунальних підприємств і «прирівняних» до них юридичних осіб, у статутному фонді яких державна чи комунальна частка перевищує 50% або є вирішальний вплив держави чи територіальної громади на господарську діяльність підприємства.

ККУ також спеціально вказує на певні особливі категорії службових осіб, наприклад, службова особа фондового ринку – стаття 221 з приміткою 1 або службова особа емітента чи професійного учасника фондового ринку – стаття 223 з приміткою 2 [2, с. 95-96].

Для практичного застосування згаданих норм Кодексу, правники рекомендують також звертатись до тексту пленуму Верховного Суду України щодо судової практики у справах про хабарництво. У цьому документі надається тлумачення поняття службової особи у контексті представника влади та службової особи, яка виконує організаційно-розпорядчі, адміністративно-господарські функції, тимчасовість виконання функцій службової особи, умови визнання за працівниками підприємства чи установи статусу службо-

вої особи [3, с. 1].

Ретельний аналіз поняття «суб'єкт злочину – службова особа» надано у практичному посібнику з питання кваліфікації злочинів у економічній сфері, зокрема щодо однієї із найбільш складної для визначення і кваліфікації статті ККУ – 368. Як зазначалось вище, автори посібника вказують на те, що для визначення поняття «службова особа» необхідно користуватись як чинним текстом кодексу, так і судовою практикою [4, с. 101-103].

Окремо варто зазначити, що до категорії суб'єктів злочину – службових осіб потрапила численна категорія службових осіб публічного і приватного права. На думку експертів, до цієї категорії варто відносити приватні та державні юридичні особи, посилаючись на статтю 167 Цивільного кодексу України. Тобто до юридичних осіб публічного права і відповідно службових осіб керівного і іншого рівня треба відносити державні підприємства, навчальні заклади. Особливість таких юросіб у тому, що вони мають за вимогами українського законодавства створюватись розпорядчими актами Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування. Водночас жоден текст закону чи кодексу не дає однозначної і чіткої відповіді на те, що таке службова особа юридичної особи публічного права та приватного права [5, с.1].

Отже, чітке розмежування суб'єкту злочину – службової особи – дає можливість точно класифікувати правопорушення і вказати на рівень відповідальності службової особи. Певні неузгодженості у чинному законодавстві можуть стати на перешкоді цьому та об'єктивному і швидкому реагуванню на кримінальні прояви тих, хто має особливу відповідальність перед державою, людьми та діяльністю установ, організацій чи приватних структур.

Бібліографічні посилання:

1. Кісілюк Е.М. Службова особа як суб'єкт корупційних злочинів. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції: зб. тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф.* (31 берез. 2017 р., м. Харків) / МВС України, Харків. нац. унт внутр. справ; Кримінол. асоц. України. Харків: ХНУВС, 2017. С. 95-96.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 26. 02. р. 20192341-ІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print>. С. 95-96
3. Про судову практику у справах про хабарництво: Постанова пленуму Верховного суду України від 26.04.2002. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/v0005700-02>.
4. Кваліфікація окремих злочинів у сфері економіки: практич. посіб. / кол. авт.-укл.; ред. В.В. Шаблістий. Дніпро: Видавець Біла К.О., 2018. С. 101-103.
5. Хто такі юридичні особи публічного права? URL: <https://blog.liga.net/user/rhekaljuk/article/31984>.